

Inhoud

Blz.

1.	OPZET EN METHODE VAN HET ONDERZOEK	
1.1	Doel	5
1.2	De steekproef	5
1.3	Uitgangspunten voor het onderzoek	6
1.4	Omzetbelasting	7
1.5	Leeswijzer	7
2.	KERNCIJFERS OVER DE BEDRIJFSUITKOMSTEN IN 1987 TOT EN MET 1989	
	Tabellen	
2.1	Enkele procentuele kengetallen bij de bedrijfsuitkomsten over 1987 tot en met 1989	8
2.2	De bedrijfsresultaten per bedrijf en per ondernemer in 1987 tot en met 1989	8
2.3	Kosten, opbrengsten en bedrijfsresultaat in gulden per ha tuinbouw	9
3.	DE BEDRIJFSRESULTATEN, INKOMEN, BESTEDING EN BESPARING, HERKOMST EN BESTEDING VAN MIDDELEN EN DE BALANSEN VAN 1987 TOT EN MET 1989	
	Tabellen	
3.1	De bedrijfsresultaten per bedrijf	10
3.2	Inkomen, gezinsbesteding en besparing per ondernemer	10
3.3	Herkomst en besteding van de middelen per bedrijf	11
3.4	Balansen per 31 december per bedrijf	11

BIJLAGEN

1.	Grondgebruik over 1989	14
2.	Arbeidsbezetting en energieverbruik over 1989	15
3.	Bedrijfsresultaten over 1989	16
4.	Spreiding van het netto-bedrijfsresultaat in procenten van de kosten	17
5.	Arbeidsopbrengst, inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1989	18
6.	Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaal gezinsinkomen van de ondernemer	19

INHOUD (1e vervolg)

	Blz.
7. Spreiding van de besparing	20
8. Herkomst van de middelen	21
9. Besteding van de middelen	22
10. Spreiding van de bruto-investeringen	23
11. Balans per 31 december 1989	24
12. Samenstelling van het vreemde vermogen per 31 december en de vermogensvergelijking	25
13. Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen per 31 december 1989	26
14. Liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldin- ventaris minus vreemd vermogen op korte termijn per 31 december 1989	27
15. Spreiding van de liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn in procenten van de kosten	28

1. Opzet en methode van het onderzoek

1.1 Doel

Het doel van het onderzoek is inzicht te verkrijgen in het niveau en de ontwikkeling van de rentabiliteit, de inkomensvorming, het financieringsgedrag alsmede de vermogenspositie. Het onderzoek wordt uitgevoerd in acht takken van tuinbouw, te weten:

1. groenteteelt onder glas;
2. snijbloemen onder glas;
3. pot- en perkplantenteelt onder glas;
4. champignonteelt;
5. fruitteelt;
6. groenteteelt in de open grond;
7. bloembollenteelt;
8. boomkwekerij.

Van de onder 1 t/m 7 genoemde takken van tuinbouw worden ramingen van de rentabiliteit gemaakt die in de laatste maanden van het respectievelijke boekjaar of oogstjaar worden gepubliceerd. Deze ramingen worden gevolgd door "voorlopige cijfers" van de rentabiliteit die worden opgenomen in het: "Landbouw-Economisch Bericht". De cijfers in dit rapport hebben een definitief karakter. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de algemene opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en het bedrijfsleven jaarlijks de bedrijfseconomische resultaten van de tuinbouw te onderzoeken.

1.2 De steekproef

De cijfers over de rentabiliteit en de financiering zijn gebaseerd op boekhoudingen die door het LEI zijn samengesteld van steekproefbedrijven.

De steekproeven ten behoeve van dit onderzoek worden regelmatig vernieuwd en tussentijds bijgesteld. De steekproef van de groenteteelt in de open grond in Nederland dateert van 1985 en is met behulp van de gegevens van de Landbouwtelling 1989 bijgesteld.

De populatie, waaruit de steekproef is samengesteld heeft betrekking op bedrijven:

- a. waarvan de ondernemer een agrarisch hoofdberoep heeft;
- b. met een bedrijfsomvang van 16 nge en meer 1);

1) De omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen binnen een bedrijf kan worden uitgedrukt in nge (Nederlandse Grootte Eenheid). 1 nge is gelijk aan 1.000 bss. Onder bruto-standaard-saldi (bss) wordt verstaan de normatieve opbrengsten van een produkt minus de direct variabele kosten.

- c. waarvan 66 2/3% en meer van nge betrekking heeft op de groenteteelt in de opengrond.

Aan deze criteria voldeden - volgens Landbouwtelling 1989 - 1.543 bedrijven.

Om de verhouding tussen het aantal steekproefbedrijven en de betrouwbaarheid van de uitkomsten te begunstigen zijn de bedrijven van de populatie - dat is het totaal van de bedrijven waarvoor de steekproef representatief is - bemonsterd met verschillende steekproefpercentages 1):

- a. 3,0% voor bedrijven met 16- 50 nge;
- b. 6,2% voor bedrijven met 50-100 nge;
- c. 9,0% voor bedrijven met 100 nge en meer.

In het boekjaar 1989 konden 44 bedrijven in het onderzoek worden betrokken. Deze steekproefbedrijven vertegenwoordigen een populatie van 1122 bedrijven met een oppervlakte aan opengrondsgroente van 7987 ha. De landelijke oppervlakte met opengrondsgroente 2) bedroeg in 1989 40662 ha. Doordat op veel bedrijven met groenteteelt in de opengrond ook andere takken van bedrijf voorkomen (o.a. landbouw en/of veeteelt), wordt met deze steekproef slechts 20% van de landelijke oppervlakte opengrondsgroente gerepresenteerd.

1.3 Uitgangspunten voor het onderzoek

Voor alle bedrijven is een bedrijfseconomische boekhouding samengesteld. Dit betekent dat:

- de arbeid van de ondernemers en de gezinsleden is gewaardeerd op CAO-basis inclusief het werkgeversaandeel in de sociale lasten.

De gecalculeerde arbeidskosten bedroegen per uur voor ondernemers f 30,80, voor mannelijke gezinsleden van 22 jaar en ouder, afhankelijk van functiejaren f 26,40 - f 29,60, voor vrouwelijke gezinsleden van 22 jaar en ouder f 20,20, voor jeugdigen een evenredig lager bedrag;

- over het geïnvesteerde vermogen een rente is gecalculeerd van 7,0% met uitzondering van het vermogen dat in de grond is opgesloten waarvoor 2,5% is berekend.

Het geïnvesteerd vermogen 3) is de som van de waarde van de grond; de economische boekwaarde van de dode en de levende inventaris; de normale behoefte aan vlottende middelen;

-
- 1) De populatie waarop deze steekproef is gebaseerd is beschreven in LEI-mededeling no. 343.
 - 2) Excl. erwten groen te oogsten, uien en plant- en pootuien.
 - 3) Inclusief de gehuurde objecten.

- de afschrijving op de slijtende duurzame produktiemiddelen is gebaseerd op de nieuwwaarde, waarbij rekening is gehouden met de economische levensduur en het waardeverloop van de objecten.
- de insteek kosten van vaste plantopstanden zijn onder de kosten opgenomen. Het grootste deel van dit bedrag is tegenboekt onder de opbrengsten op de rekening "aanwas vaste plantopstanden". In de produktieve periode van de vaste plantopstanden wordt jaarlijks een afschrijving berekend;
- de waarde van de grond normatief is vastgesteld op basis van een actuele waarde die afhankelijk van het gebied, varieert van f 35.000,- tot f 63.000,- per ha;
- de slijtende duurzame produktiemiddelen zijn gewaardeerd tegen boekwaarde op basis van de nieuwwaarde;
- de woonhuizen zijn gewaardeerd tegen boekwaarde op basis van herbouwwaarde.

In de bedrijfseconomische boekhoudingen is geen rekening gehouden met:

- de vergoeding voor leiding en toezicht van de ondernemer. Dit kostenelement maakt derhalve deel uit van het netto-bedrijfsresultaat. Dit laatste mag dan ook niet worden aangezien voor de bedrijfseconomische winst;
- de nog te betalen persoonlijke belasting en premieheffing.

1.4 Omzetbelasting

13% van de bedrijven heeft gekozen voor de "ondernemersregeling" in de zin van de wet op de omzetbelasting; dit betekent dat voor deze bedrijven de kosten, de opbrengsten, de investeringen en de waardering van de slijtende duurzame produktiemiddelen exclusief omzetbelasting zijn opgenomen. Voor de resterende bedrijven die onder de "Landbouwregeling" vallen is alles inclusief omzetbelasting opgenomen.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zijn de belangrijkste kengetallen opgenomen. Uitgebreidere gegevens met betrekking tot de bedrijfsuitkomsten zijn in hoofdstuk 3 vermeld. De gegevens hebben in beide hoofdstukken betrekking op het gemiddelde opengrondsgroentebedrijf in Nederland in de periode 1987 tot en met 1989.

In de bijlagen 1 tot en met 15 zijn de bedrijfsuitkomsten meer gedetailleerd opgenomen. De cijfers hebben uitsluitend betrekking op het boekjaar 1989. De bedrijven zijn in voornoemde bijlagen ingedeeld naar grondsoort.

2. Kerncijfers over de bedrijfsuitkomsten in 1987 tot en met 1989

Tabel 2.1 Enkele procentuele kengetallen bij de bedrijfsuitkomsten over 1987, tot en met 1989

Kengetallen	1987	1988	1989
Netto-bedrijfsresultaat per bedrijf als percentage van de kosten	-14	-22	-10
Percentage winstgevende bedrijven	14	6	24
Percentage ondernemers met positieve besparing	76	58	78
Eigen vermogen per bedrijf als percentage van totaal vermogen (solvabiliteit)	73	73	78
Liquiditeit op korte termijn als percentage van de kosten	49	52	61

Tabel 2.2 De bedrijfsresultaten per bedrijf en per ondernemer in 1987 tot en met 1989 (x 1000 gulden)

	1987	1988	1989
Aantal bedrijven van de populatie	1206	1264	1122
Aantal ondernemers per bedrijf	1,43	1,47	1,46
Oppervlakte tuinbouw in are	764	754	718
Bedrijfsresultaat per bedrijf			
Opbrengsten	260,1	254,9	325,5
Kosten	<u>302,2</u>	<u>326,8</u>	<u>363,0</u>
Netto-bedrijfsresultaat	-42,1	-71,9	-37,5
Inkomen en besparing per ondernemer			
Arbeidsopbrengst van de ondernemer	35,3	15,3	41,3
Totaal gezinsinkomen	68,2	49,1	82,9
Besteedbaar inkomen gezin en bedrijf			
Gezinsbestedingen	<u>38,4</u>	<u>39,9</u>	<u>44,1</u>
Besparingen	19,9	-0,1	26,0
Herkomst middelen per bedrijf			
Totaal eigen middelen	61,3	34,5	78,9
Totaal van vreemde middelen	<u>8,1</u>	<u>16,8</u>	<u>30,6</u>
Totaal beschikbare middelen	69,4	51,3	109,5
Besteding middelen per bedrijf			
Aflossing leningen o/g	13,3	18,5	21,2
Bruto-investeringen	37,0	30,2	48,0
Mutaties in liquiditeiten	16,9	-0,5	25,1
Overige bestedingen	<u>-2,2</u>	<u>3,1</u>	<u>15,2</u>
Totaal besteding van middelen	69,4	51,3	109,5
Het eigen- en vreemd vermogen			
Eigen vermogen per einde boekjaar	573,3	621,8	767,3
Vreemd vermogen per einde boekjaar	<u>214,4</u>	<u>227,9</u>	<u>220,0</u>
Totaal vermogen per einde boekjaar	787,7	849,7	987,3

Tabel 2.3 Kosten, opbrengsten en bedrijfsresultaat in guldens per ha tuinbouw

	1987	1988	1989
Aantal bedrijven	47	45	44
Oppervlakte tuinbouw in ha	7,64	7,54	7,18
Arbeidsbezetting in uren per ha	810	887	945
Bruto-investeringen in guldens per ha	4840	4010	6680
Kosten			
Arbeid	17500	18570	20350
Rente	3230	3230	4160
Afschrijvingen	4270	4960	5630
Materialen	6070	7480	9530
Overige kosten	<u>8480</u>	<u>9100</u>	<u>10890</u>
Totale kosten	39550	43340	50560
Opbrengsten			
Groenten	30980	30190	40100
Overige tuinbouwprodukten	800	1150	1870
Overige opbrengsten	<u>2260</u>	<u>2470</u>	<u>3360</u>
Totale opbrengsten	34040	33810	45330
Netto-bedrijfsresultaat	-5510	-9530	-5230
Idem in % van de kosten	-14	-22	-10

3. De bedrijfsresultaten, inkomen, besteding en besparing, herkomst en besteding van middelen en de balansen van 1987 tot en met 1989

Tabel 3.1 De bedrijfsresultaten per bedrijf (x 1000 gld)

	1987	1988	1989
Aantal bedrijven	47	45	44
Oppervlakte tuinbouw in ha	7,64	7,54	7,18
Arbeidsbezetting in mensjaren	3,54	3,81	3,88
Geïnvesteed vermogen per 1 januari	691000	716000	793000
Kosten			
Arbeid	133,7	140,0	146,1
Rente	24,7	24,4	29,9
Afschrijvingen	32,6	37,4	40,4
Materialen	46,4	56,4	68,4
Overige kosten	64,8	68,6	78,2
Totale kosten	302,2	326,8	363,0
Opbrengsten			
Groenten	236,7	227,6	288,0
Overige tuinbouwprodukten	6,1	8,7	13,4
Overige opbrengsten	17,3	18,6	24,1
Totale opbrengsten	260,1	254,9	325,5
Netto-bedrijfsresultaat	-42,1	-71,9	-37,5
Idem in procenten van de kosten	-14	-22	-10

Tabel 3.2 Inkomen, gezinsbesteding en besparing per ondernemer (x 1000 gld.)

	1987	1988	1989
Aantal bedrijven	47	45	44
Aantal ondernemers	72	69	67
Netto-bedrijfsresultaat	-29,5	-48,8	-25,7
Arbeidsopbrengst van de ondernemer	35,3	15,3	41,3
Ondernemersinkomen	44,0	23,3	53,3
Gezinsinkomen uit het bedrijf	56,8	35,6	68,7
Totaal gezinsinkomen	68,2	49,1	82,9
Besteedbaar inkomen gezin en bedrijf	58,3	39,8	70,1
Totaal van gezinsbestedingen	38,4	39,9	44,1
Besparingen	19,9	-0,1	26,0

Tabel 3.3 *Herkomst en besteding van de middelen per bedrijf (x 1000 gld)*

	1987	1988	1989
Aantal bedrijven	47	45	44
Herkomst			
Afschrijvingen	32,6	37,4	40,4
Besparingen	28,4	-0,1	37,9
Totaal van afschrijvingen en besparingen	61,0	37,3	78,3
Overige mutaties in het eigen vermogen	0,2	-2,8	0,6
Totaal van eigen middelen	61,2	34,5	78,9
Nieuwe leningen o/g op lange termijn	23,7	9,1	23,8
Overige mutaties in het vreemde vermogen	-15,5	7,7	6,8
Totaal van beschikbare middelen	69,4	51,3	109,5
Besteding			
Aflossingen op leningen o/g	13,3	18,5	21,2
Bruto-investeringen	37,0	30,2	48,0
Mutaties in veldinventaris, materialen en vooruitbetaalde kosten	2,2	0,8	7,1
Netto-investeringen en beleggingen buiten het bedrijf	-	2,3	8,1
Mutaties in liquiditeiten	16,9	-0,5	25,1
Totaal besteding van middelen	69,4	51,3	109,5

Tabel 3.4 *Balansen per 31 december per bedrijf (x 1000 gld)*

	1987	1988	1989
Aantal bedrijven	47	45	44
Activa			
Duurzame produktiemiddelen	470,6	494,3	566,9
Voorraad materialen en veldinventaris	20,9	23,7	34,9
Liquiditeiten	141,6	163,4	208,6
Overige bezittingen	154,6	168,3	176,9
Totaal activa	787,7	849,7	987,3
Passiva			
Vreemd vermogen op lange termijn	199,1	210,4	198,5
Vreemd vermogen op korte termijn	15,3	17,5	21,5
Totaal vreemd vermogen	214,4	227,9	220,0
Eigen vermogen	573,3	621,8	767,3
Totaal passiva	787,7	849,7	987,3
Eigen vermogen in % van het totaal vermogen			
	73	73	78

BIJLAGEN 1 TOT EN MET 15

Bijlage 1 Grondgebruik over 1989 (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Aantal bedrijven in %	100	42	58
Aantal sbe	307	248	349
I. Opengrondstuinbouw:			
Rodekool	19	46	0
Wittekool	35	84	0
Overige sluitkool	14	11	16
Spruiten	64	76	56
Bloemkool	131	306	5
Foot en/of zaauien	6	14	0
Prei	96	0	164
Augurken	13	0	23
Peen	36	6	57
Asperges	26	0	44
Witlofpennen	40	22	53
Aardbeien	51	5	85
Sla	53	2	89
Spinazie	27	1	46
Andijvie	17	4	27
Stamslabonen	3	0	4
Overige bonen	17	0	29
Overige groenten	121	133	114
Totaal van produkten	769	710	812
Totaal groente open grond			
Bloembollen	10	22	1
Overige tuinbouwgewassen	14	7	19
Totaal opengrondstuinbouw	712	722	705
II. Tuinbouw onder glas			
Staad glas	4	2	6
Platglas	2	1	3
III. Braakland			
Totaal tuinbouw	734	738	731
IV. Akkerbouw en grasland			
V. Verhuurd aan derden			
VI. Erf, blijvende paden, enz.			
Totaal kadastrale opp. waarvan eigendom	1091 680	1256 768	972 617

Bijlage 2 Arbeidsbezetting en energieverbruik over 1989 (gemidd. per bedrijf)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronde	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Aantal ondernemers per bedrijf	1,46	1,68	1,30
Gemiddelde leeftijd van de ondernemer	42	44	40
Arbeidsbezetting in mensjaren:			
arbeid v/d ondernemer	1,82	1,85	1,81
arbeid v/d echtgenotes	0,47	0,18	0,68
arbeid v/d overige gezinsleden	0,17	0,03	0,27
arbeid van vast perso- neel	0,13	0,14	0,13
arbeid van los perso- neel	1,29	0,43	1,89
Totale arbeidsbezetting	3,88	2,63	4,78
Energieverbruik:			
gas m3 x 1000	2,7	0,5	4,2
petroleum lt x 1000	0,4	0,1	0,6
ov. olie lt x 1000	1,1	1,1	1,0
Totaal verbruik in k/cal x 1.000.000	32	14	46
Idem in joules x 1.000.000.000 (x 1000 KWH)	136 25,8	59 31,5	191 21,7

Bijlage 3 Bedrijfsresultaten over 1989 (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronde	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Omzet in %	100	39	60
Geïnvesteerd vermogen per begin van het boekjaar	793000	854000	749000
KOSTEN			
Afschr. duurzame prod.mid.	35020	39060	32100
Afschr. vaste plantopstand	5370	50	9210
Huur en pacht	6230	8080	4900
Rente	29870	31460	28730
Onderhoud	9780	8330	10820
Electriciteit	4660	5730	3890
Gas	720	190	1100
Overige energiekosten	810	780	840
Meststoffen	7570	6450	8380
Zaad-plant-en pootgoed	48420	53420	44820
Gewasbeschermingsmiddelen	9000	6280	10960
Overige materialen	3380	1620	4640
Veekosten	220	10	370
Werk door derden	8320	9540	7450
Afleveringskosten	28850	28800	28890
Autokosten 1)	3840	3410	4160
Arbeid ondernemers	97840	98620	97270
Arbeid echtgenotes	16300	6340	23480
Arbeid ov.gezinsleden	6100	1340	9530
Arbeid personeel	25960	11360	36480
Overige kosten	14870	15020	14720
TOTAAL	363130	335890	382740
minus subsidie loon	100	0	170
TOTALE KOSTEN	363030	335890	382570
OPBRENGSTEN			
Groenten	287950	267860	302430
Fruit	50	0	80
Snijbloemen	650	1330	150
Pot- en perkplanten	210	0	360
Bloembollen	2900	6930	0
Overige tuinbouwprod.	9590	8770	10190
Mutatie veldinventaris	2170	-620	4190
Akkerbouw en veeteelt	9420	16380	4410
Overige opbrengsten	7070	11890	3590
Aanwas vaste plantopstand	6840	0	11760
Aanwas boomkwekerij	300	0	520
Aanwas bloembollenkraam	-1660	-3970	0
TOTALE OPBRENGSTEN	325490	308570	337680
NETTO-BEDRIJFSRESULTAAT	-37540	-27320	-44890
in % van de kosten	-10	-8	-12
in % van het geïnv.verm.	-5	-3	-6
Arbeidsopbr. per mensjaar	28020	34360	25510

1) Excl. afschrijving en rente.

Bijlage 4 Spreiding van het netto-bedrijfsresultaat in % van de kosten (aantal bedrijven per rentabiliteitsklasse in procenten)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Rentabiliteitsklasse	%	%	%
Negatief			
50 - 40	11	14	10
40 - 30	9	-	15
30 - 20	16	21	12
20 - 10	22	7	33
10 - 0	<u>18</u>	<u>33</u>	<u>8</u>
Totaal verliesgevend	76	75	78
Positief			
0 - 10	16	22	12
10 en meer	<u>8</u>	<u>3</u>	<u>10</u>
Totaal winstgevend	24	25	22
	100	100	100
Netto-bedrijfsresultaat in % van de kosten (ongewogen gemiddelde)	-13	-11	-15
Standaardfout	2,8	4,1	3,9

Bijlage 5 Arbeidsopbrengst, inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1989
(gemiddeld per ondernemer)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Aantal ondernemers	67	32	35
Netto-bedrijfsresultaat	-25720	-16300	-34440
Handenarbeid v.d. ondernemer	67030	58840	74610
Arbeidsopbrengst v.d. ondern.	41310	42540	40170
Berekende rente +	20470	18770	22040
Ontvangen rente +	280	230	330
Betaalde rente -	8790	9620	8030
Financ. kosten -	440	220	650
Saldo	11520	9160	13690
Rentesubsidie	420	780	80
Overig inkomen	70	150	0
Ondernemersinkomen	53320	52640	53950
Handenarbeid echtgenote	11170	3780	18010
Handenarb. overige gezinsl.	4180	800	7300
Tot. Handenarb. gezinsleden	15350	4580	25310
Gezinsinkomen uit bedrijf	68670	57220	79260
Inkomen buiten het bedrijf	14230	15860	12720
Totaal gezinsinkomen	82900	73080	91980
Af:Ontv./bet. WIR-premie	-540	-50	-1000
Persoonlijke belastingen	6120	8850	3590
Premies voor volksverzek.	7240	7940	6600
Totaal van belast.en premies	12820	16740	9190
Besteedb. ink. gezin en bedr	70080	56340	82790
Af:Premie vrijw. verzekering	4690	4630	4740
Betaald loon gezinsleden	1180	500	1800
Overige gezinsbestedingen	38260	35110	41190
Totaal van gezinsbestedingen	44130	40240	47730
Besparing incl. WIR-premie	25950	16100	35060
Besparing excl. WIR-premie	25400	16050	34060
Specificatie v/h inkomen			
buiten bedrijf			
Positief			
Huurwaarde woning(en)	6310	6070	6540
Rente buiten bedrijf	4730	5270	4240
Uitkering volksverzekeringen	4870	5680	4120
Inkomen uit arbeid	1820	1530	2080
Overige baten	910	1030	790
Totaal positief	18640	19580	17770
Negatief			
Afschrijving woning(en)	2100	2020	2180
Onderhoud,verzekering en grondlasten woning(en)	1230	1260	1190
Rente prive-leningen	1050	440	1620
Overige lasten	30	0	50
Totaal negatief	4410	3730	5050
Inkomen buiten bedrijf	14230	15850	12720

Bijlage 6 Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaal gezinsinkomen van de ondernemer (aantal ondernemers per inkomensklasse in %)

	Alle bedrij- ven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Aantal ondernemers	67	32	35
<hr/>			
Arbeidsopbrengst van de ondernemer	%	%	%
- f 45.000,- en meer	2	2	2
- f 45.000,- - -f 30.000,-	2	-	4
- f 30.000,- - -f 15.000,-	2	-	4
- f 15.000,- - -f 0,-	7	2	11
f 0,- - -f 15.000,-	15	21	10
f 15.000,- - -f 30.000,-	12	8	15
f 30.000,- - -f 45.000,-	16	21	11
f 45.000,- - -f 60.000,-	26	27	26
f 60.000,- - -f 90.000,-	7	10	4
f 90.000,- - -f 120.000,-	8	9	8
f 120.000,- en meer	3	-	5
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
<hr/>			
Ondernemersinkomen van de ondernemer	%	%	%
- f 45.000,- en meer	2	1	2
- f 45.000,- - -f 30.000,-	-	-	-
- f 30.000,- - -f 15.000,-	4	-	7
- f 15.000,- - -f 0,-	2	-	4
f 0,- - -f 15.000,-	11	13	10
f 15.000,- - -f 30.000,-	13	15	11
f 30.000,- - -f 45.000,-	17	25	10
f 45.000,- - -f 60.000,-	18	21	16
f 60.000,- - -f 90.000,-	17	10	23
f 90.000,- - -f 120.000,-	7	6	8
f 120.000,- en meer	9	9	9
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
<hr/>			
Totaal gezinsinkomen v.d. ondernemer	%	%	%
- f 30.000,- en meer	1	-	2
- f 30.000,- - -f 15.000,-	-	-	-
- f 15.000,- - -f 0,-	-	-	-
f 0,- - -f 15.000,-	4	8	-
f 15.000,- - -f 30.000,-	4	4	4
f 30.000,- - -f 45.000,-	10	12	7
f 45.000,- - -f 60.000,-	15	12	18
f 60.000,- - -f 90.000,-	42	38	46
f 90.000,- - -f 120.000,-	11	17	6
f 120.000,- en meer	13	9	17
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

**Bijlage 7 Spreiding van de besparing
(aantal ondernemers per besparingsklasse in procenten)**

	Alle be- drijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Aantal ondernemers	67	32	35
Besparingsklasse	%	%	%
Negatief			
f 45.000,- en meer	1	1	2
f 45.000,- - f 30.000,-	6	2	9
f 30.000,- - f 15.000,-	5	8	2
f 15.000,- - f 0,-	<u>10</u>	<u>17</u>	<u>4</u>
Totaal negatief	22	28	17
Positief			
f 0,- - f 15.000,-	16	17	14
f 15.000,- - f 30.000,-	30	31	29
f 30.000,- - f 45.000,-	13	4	21
f 45.000,- en meer	<u>19</u>	<u>20</u>	<u>19</u>
Totaal positief	<u>78</u>	<u>72</u>	<u>83</u>
	100	100	100

Bijlage 8 Herkomst van de middelen (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronde	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Afschrijving duurzame pro- duktiemiddelen	35020	39060	32100
Afschrijving vaste plantopst.	5350	0	9210
Afschrijving bloembollen	20	60	0
Totaal van afschrijvingen	40390	39120	41310
Besparingen	37870	26980	45710
Totaal van afschrijvingen en besparingen	78260	66100	87020
Erfenissen en schenkingen	-7030	1610	-13260
Boekwinsten of -verliezen bij desinvesteringen	4920	1180	7620
Koerswinsten of -verliezen op effecten	160	-150	390
Betaalde premie levensver- zekering ed.	-4540	-3020	-5640
Uitkering van levensverzek.	30	60	0
Vergoeding inkomensderving	2790	0	4800
Vermogenssubsidies:			
- investeringssubsidie	1490	0	2560
- woningsubsidie	2790	0	4810
Totaal van vermogenssubs.	4280	-10	7370
Totaal van eigen middelen	78870	65780	88300
Nieuwe leningen o/g op lange termijn	23780	3680	38250
Mutaties van kredieten van banken op lange termijn	3700	4840	2880
Totaal op lange termijn	27480	8520	41130
Mutaties in vr.vermogen op korte termijn	3120	-750	5900
Totaal van vreemde middelen	30600	7770	47030
Totaal beschikbare middelen	109470	73550	135330

Bijlage 9 Besteding van de middelen (gemiddeld per bedrijf)

	Alle	Waarvan bedrijven gelegen op:	
	bedrijven	kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Aflossingen op leningen o/g	21170	32610	12930
Bruto investeringen in:			
- grond (in exploitatie)	2100	6960	-1410
- bedrijfsgebouwen	9870	3390	14540
- glasopstanden	1880	3980	360
- verwarmingsinstallaties	1180	280	1830
- overige installaties	4580	3420	5420
- machines en werktuigen	13460	8240	17210
- plantopstanden	6210	0	10690
- bloembollen	-1410	-3360	0
- boomkwekerij	300	0	520
- vee	-10	-30	10
- betaling op lopende invest	5940	-80	10270
- overige inventaris	3860	2850	4590
Bruto-investeringen	47960	25650	64030
Veldinventaris	2170	-620	4190
Materialen	4920	8600	2280
Vooruitbetaalde kosten	60	-40	110
Totaal ov. prod. middelen	7150	7940	6580
Woningen	6290	-3390	13250
Deelname veiling e.d.	-30	170	-170
Leningen u/g	-170	-350	-40
Overige beleggingen	1970	5620	-640
Netto-investeringen en be- leggingen buiten het bedrijf	8060	2050	12400
Voorraad produkt	8560	8500	8590
Vorderingen	5500	6690	4650
Effecten	2680	-1090	5390
Spaarrekeningen	-7800	-28700	7250
Kas, bank en postgiro	16190	19900	13510
Totaal van mutaties en liquiditeiten	25130	5300	39390
Totaal bestedingen van middelen	109470	73550	135330

N.B. Onder bruto-investeringen moet worden verstaan: aankopen minus verkopen tegen boekwaarde.

Bijlage 10 Spreiding van de bruto-investeringen
(aantal bedrijven per investeringsklasse in procenten)

	Alle be- drijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Investeringsklasse	%	%	%
Negatief	12	29	-
Positief			
f 0,- - f 10.000,-	19	21	17
f 10.000,- - f 20.000,-	10	10	10
f 20.000,- - f 40.000,-	23	9	33
f 40.000,- - f 80.000,-	19	14	22
f 80.000,- - f 150.000,-	12	17	9
f 150.000,- - f 250.000,-	1	-	2
f 250.000,- en meer	4	-	7
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

Bijlage 11 Balans per 31 december 1989 (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		klaigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Boekw.slijtende duurz.prod. midd.in % van de nieuwwaarde per begin van het boekjaar	33	34	32
Idem per einde boekjaar	32	31	32
Duurz.prod,middelen:			
Grond(in exploitatie)	310260	325440	299330
Bedrijfsgebouwen	94410	112270	81550
Glasopstanden	9410	11210	8120
Verwarmingsinstallaties	6370	8740	4660
Overige installaties	27370	20390	32390
Machines en werktuigen	64140	59410	67540
Plantopstanden	11430	0	19660
Bloembollen en knollen	1080	2570	0
Boomkwekerij	530	0	910
Vee	830	190	1290
Bet.op lop.investeringen	8820	0	15170
Overige inventaris	32200	41730	25350
Totaal	566850	581950	555970
Ov.produktiemiddelen			
Veldinventaris	11950	7250	15330
Voorraad materialen	22490	29490	17450
Vooruitbetaalde kosten	470	0	800
Totaal	34910	36740	33580
Liquiditeiten:			
Voorraad produkt	25930	30520	22630
Vorderingen	13920	16860	11790
Effecten	4640	720	7460
Spaarrekeningen e.d.	122860	117680	126590
Kas,lop.rek.banken/ giro	41220	55120	31230
Totaal	208570	220900	199700
Overige bezittingen			
Woningen	160510	167770	155280
Deelname veiling e.d.	2830	3050	2670
Leningen u/g	3200	7290	260
Diversen	10380	12020	9200
Totaal	176920	190130	167410
Totaal activa	987250	1029720	956660
Passiva			
Vreemd vermogen	219950	242300	203860
Eigen vermogen	767300	787420	752800
Totaal passiva	987250	1029720	956660
Eigen verm.in % v/h tot.vermogen	78	76	79

Bijlage 12 Samenstelling van het vreemde vermogen per 31 december 1989 en de vermogensvergelijking (gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronde	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Vr.vermogen op lange termijn			
Leningen van Rabobanken	144360	159740	133290
Leningen van ov.banken	740	0	1270
Leningen van familieleden	21040	30800	14010
Leningen van ov. particulieren	520	1240	0
Kredieten Rabobanken	24810	25030	24650
Kredieten ov. banken	980	0	1690
Overig	6060	11140	2400
Totaal	198510	227950	177310
Vr.verm. op korte term.			
Te betalen omzet- en loonbel.	1640	430	2510
Te betalen kosten	14440	11730	16400
Te betalen investeringen	2470	2010	2800
Overig	2890	180	4840
Totaal	21440	14350	26550
Totaal vreemd vermogen	219950	242300	203860
vr.verm. in % v/h totaalverm.	22	24	21
Vermogensvergelijking			
Eigen verm. per 31-12-1988	711680	763380	674450
Corr.o/d balans 31-12-1988	680	2000	-270
Corr.a.g.v.wijziging in de keuzeregeling betr.omzetb.	-1120	-2670	0
Toe- en uittreding v. firm.	-3580	-8540	0
Verm.inbreng v. echtgenote	540	0	930
Herw. a.g.v.prijswijziging	20610	6580	30690
Eigen verm. per 1-01-1989	728810	760750	705800
Mut. eigen verm. in 1989	38480	26670	47000
Eigen vermogen per 31 december 1989	767290	787420	752800

Bijlage 13 Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen
 - solvabiliteit - per 31 december 1989
 (aantal bedrijven per solvabiliteitsklasse in procenten)

	Alle be- drijven	Waarvan bedrijven op:	
		kleigronde	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Solvabiliteit	%	%	%
Negatief	3	-	5
Positief			
0 - 10	3	7	-
10 - 20	-	-	-
20 - 30	2	2	2
30 - 40	4	-	7
40 - 50	8	3	12
50 - 60	7	17	-
60 - 70	11	17	7
70 - 80	15	14	16
80 - 90	17	26	10
90 - 100	<u>30</u>	<u>14</u>	<u>41</u>
	100	100	100
Eigen vermogen in % van het totale vermogen (ongewogen)	71	68	74
Standaardfout	4,1	6,1	5,5

Bijlage 14 Liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus
vreemd vermogen op korte termijn per 31-12-1989(gemidd. per bedrijf)

	Alle bedrijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Kas, lop. rekeningen			
banken en postgiro	41230	55120	31220
Spaarrekeningen e.d.	122860	117680	126590
Effecten	4640	720	7460
Voorraad product en vorderingen	39850	47380	34420
Voorr. materialen e.d.	22960	29490	18260
Veldinventaris	11940	7250	15330
A. Totaal	243480	257640	233280
Te betalen omzet- en loonbelasting	1640	430	2510
Te betalen kosten	14440	11730	16400
Te betalen investeringen	2470	2010	2800
Overig kort krediet	2890	170	4840
B. Totaal vr. vermogen op korte termijn	21440	14340	26550
Saldo (A minus B)	222040	243300	206730
id. in % v/d kosten	61	72	54

Bijlage 15 Spreiding van de liquiditeiten, voorraad materialen en dergelijke minus vreemd vermogen op korte termijn in procenten van de kosten (aantal bedrijven per liquiditeitsklasse in procenten)

	Alle be- drijven	Waarvan bedrijven gelegen op:	
		kleigronden	zandgronden
Aantal bedrijven	44	17	27
Liquiditeitsklasse	%	%	%
Negatief			
30 - 10% van de jaarkosten	6	7	5
10 - 0% van de jaarkosten	<u>10</u>	<u>7</u>	<u>12</u>
Totaal negatief	16	14	17
Positief			
0 - 10% van de jaarkosten	13	2	20
10 - 30% van de jaarkosten	30	49	17
30 - 50% van de jaarkosten	10	10	10
50% en meer van de jaarkosten	<u>31</u>	<u>25</u>	<u>36</u>
Totaal positief	<u>84</u>	<u>86</u>	<u>83</u>
	100	100	100

In de reeks "periodieke rapportage" zijn op dit gebied verschenen:

- No. 23-89 Rentabiliteit en financiering van de boomkwekerij in Nederland over 1989/90
- No. 21-89 Rentabiliteit en financiering van de bloembollenteelt in Nederland over 1989
- No. 22-89 Rentabiliteit en financiering van de fruitteelt in Nederland over 1989 (oogst 1989/90)
- No. 19-88 Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt in de open grond in Nederland over 1988 (oogst 1988/89)
- No. 18-89 Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt onder glas in Nederland over 1989
- No. 20-89 Rentabiliteit en financiering van de champignonteelt in Nederland over 1989
- No. 17-89 Rentabiliteit en financiering van de snijbloemeteelt onder glas in Nederland over 1989
- No. 16-89 Rentabiliteit en financiering van de pot- en perkplantenteelt onder glas in Nederland over 1989
- No. 15-89 Rentabiliteit en financiering van de tuinbouw onder glas in Nederland over 1989
- No. 24-90 Raming van de bedrijfsuitkomsten in 1990 van de glastuinbouw- en champignonbedrijven
- No. 26-90 Raming van de bedrijfsuitkomsten in 1990 van de bedrijven met groenteteelt in de opengrond fruitteelt- en bloembollenbedrijven